

Από στόμα σε στόμα

AL DENTE

Πρώτοι στα βήτα

Παρασκευή βράδυ, σ' ένα δυτικό προάστιο της Αθήνας, μια παρέα νεαρών αντιπροσώπων κατεβαίνει τα σκαλιά ενός σκυλάδικου. Η μουσική, κραυγαλέα, ολωσδιόλου παρακμιακή, σχεδόν απειλεί να γκρεμίσει τους τοίχους. Οι πελάτες (αν είναι όντως πελάτες όλοι αυτοί κι όχι απλοί κράχτες, όπως στα παιχνίδια του παπά), διάσπαρτοι στα μπροστινά τραπέζια, διασκεδάζουν συναναστρεφόμενοι βαριά χαμογελαστές γυναίκες. Δυο τρεις απ' αυτές πλησιάζουν τους νεαρούς, που για κάποιο λόγο αρνούνται ευγενικά τη συντροφιά τους. Στην πίστα δίνει τον τόνο ένας πενηντάρης τραγουδιστής με μαύρο πουκάμισο και λευκό καλοσιδερωμένο κοστούμι. Φοράει κόκκινη γραβάτα χωρίς σχέδια και περιστοιχίζεται από δύο μετριοπαθείς γυναικείες φιγούρες με ρούχα όλο υπόσχεση. Η φωνή του, βαριά, μπάσα, ψαγμένη, εντυπωσιάζει τους αντιπροσώπους, και όταν τελειώνει το πρόγραμμά του τον καλούν στο τραπέζι τους για να τον κεράσουν και για να του εκφράσουν την ευαρέσκειά τους –κυρίως όμως την απορία τους: τι θέλει ένας καλλιτέχνης του διαμετρήματός του σ' ένα μαγαζί σαν κι

αυτό; Εξομολογούμενος, σάμπως όχι πρώτη φορά, τους διηγείται πίνοντας το ποτό του και καπνίζοντας τσιγάρα με χρυσά δαχτυλίδια ότι ήδη πριν δυόμισι δεκαετίες είχε κάνει την πρώτη –και τελευταία του, όπως αποδείχτηκε– δισκογραφική απόπειρα, με τραγούδια μάλιστα γνωστού συνθέτη, αλλά μια παρεξήγηση με την εταιρεία, σε συνδυασμό με την απροσδόκητη στήριξη του παραγωγού του σε έναν άλλο ανερχόμενο τραγουδιστή, εξαιρετικά γνωστό όνομα σήμερα, τον έριξε αυτομάτως στην αφάνεια. Ο δίσκος του δεν κυκλοφόρησε ποτέ. Τα τραγούδια δόθηκαν αλλού. Ποτέ δεν του παρουσιάστηκε μια δεύτερη ευκαιρία. Έκτοτε, η σκιώδης καριέρα του χτίστηκε σε ημιανώνυμα μαγαζιά, όπου πάντως έχαιρε μίας σχετικής εκτίμησης. «Άμα τα πράγματα δεν είχαν στραβώσει από μιας αρχής», τους λέει, «τώρα θα ήμουν πρώτος στα βήτα». Κουβέντα που προσωπικά μάς φέρνει πάντα συγκινητικά στο νου το 145ο ποίημα από την *Ανθολογία του Σπουν Ρίβερ* του Έντγκαρ Λι Μάστερς: «Οι γονείς μου το 'χανε σίγουρο πως θα γινόμουν μεγάλος / σαν τον Έντισον, ή και μεγαλύτερος: / γιατί σαν ήμουν παιδί σκάρωνα αερόστατα / κι όμορφους χαρταετούς και παιχνίδια μηχανικά / και μικρές μηχανές με ράγες για να τρέχουν / και τηλεφωνα από

κονσερβοκούτια κι από σπάγκο. / Έπαιζα κορνέτο και ζωγράφιζα εικόνες, / έπλαθα τον πηλό, και πήρα και το ρόλο / του κακού στο έργο *Οκτορούν*. / Μα ύστερα στα εικοσιένα μου στεφανώθηκα / κι έπρεπε να ζήσω, κι έτσι, για να ζήσω, / έμαθα το επάγγελμα του ρολογά / και κράταγα το κοσμηματοπωλείο της πλατείας, / βουρλίζοντας ολοένα το μυαλό μου, το μυαλό μου, το μυαλό μου, / μα όχι για τη δουλειά, όχι: για τη μηχανή / που σχεδιάζα να φτιάξω. / Κι όλο το Σπουν Ρίβερ βάσταγα την ανάσα του / να δει τη μηχανή μου να δουλεύει. / Μα πού... Ποτέ δε δούλεψε... / Και λιγοστές ευγενικές ψυχές πιστεύαν πως η μεγαλοφυΐα μου / εμποδιζότανε το δίχως άλλο από το μαγαζί. / Ψέματα. Η αλήθεια είναι τούτη: / Δε μου 'κοβε».

Σε κάθε περίπτωση (πώς το λέγανε ένα καιρό; συνελόντι ειπείν), καλό είναι να γνωρίζει κανείς τη θέση του, όπως μία σφαίρα την ολκή της. Έχουμε την εντύπωση ότι και στις μέρες μας, όπως και χθες, όπως και πάντα, όπως και αύριο (ο κόσμος, παρά τους οργανικά εξελισσόμενους και γηράσκοντες πολιτισμούς του, τους πεθαμένους, μένει τυραννικά ανθρώπινος, τυραννικά ο ίδιος: ευτυχώς, κύριε Σπένγκλερ), οι φίλοι καλλιτέχνες της ημεδαπής –όχι όλοι, θα πείτε, μα σίγουρα οι περισσότεροι, που κάνει το ίδιο– δεν κατανοούν την απαστράπτουσα αλήθεια ότι το πεδίο δόξης όπου περπατούν χορευτικά αφήνοντας τα απαλά τους ίχνη ταυτίζεται στο διεθνές τερέν με το ανώνυμο μπουζουκομάγαζο της παραπάνω τόσο μα τόσο αληθινής ιστορίας. Κι ακόμα χειρότερα, ποτέ, ποτέ μα ποτέ, ούτε καν στο επιθανάτιο επίγραμμά τους, δε θα παραδεχτούν ότι, απλούστατα, δεν τους έκοβε...

Κάνουμε αυτές τις σκέψεις τώρα που ολοένα και περισσότερες φωνές

ακούγονται από πολλούς συγγραφείς μας, και τους κριτικογράφους που τους στηρίζουν καθώς τρωγοπίνουν απ' αυτούς, για χαμερπείς εχθρούς που έρχονται να τους φάνε τις θέσεις (σε μίαν αγορά ουσιαστικά ανύπαρκτη, σε μια φωταγωγημένη πλατεία χωριού περιτριγυρισμένη από μισοκαμένα θάμνα και θλιβερά χαμόδεντρα): νέοι, πολλοί νέοι, εκμεταλλεζόμενοι την αυθαιρεσία των νέων τεχνολογιών, δημοσιεύουν κατά ριπάς τα κείμενά τους σε ηλεκτρονικά «ημερολόγια», σκαρώνουν ψηφιακά αερόστατα κι όμορφους χαρταετούς, ψάχνουν ένα κοινό με την αγωνία, σαν στίξη, αγκιστρωμένη σε κάθε τους πρόταση, και όντως αλιεύουν μέσα σε μια μέρα όσους αναγνώστες δε βρίσκει η πλειονότητα των δόκιμων λογοτεχνών μας (δοκιμασμένων, ορισμένων, σε αμφίβολα εργαστήρια, χωρίς καμιά πιστοποίηση ποιότητας) μήτε σε δύο εκδόσεις, συνοδευμένες φυσικά από συνεντεύξεις και φωτογραφίες και αρθρογραφία σε όλη τη γκάμα τού λάιφσταιλ. Δεν είναι (ακριβώς) ψέματα. Κίνδυνος για να χαθούν θέσεις και εξουσία (έστω: για ν' αλλάξουνε χέρια) υπάρχει. Κι είναι μεγάλος. Μεγαλύτερος από εκείνον που αντιμετώπισαν οι «γεννημένοι συγγραφείς» από τους επεισακτους (δημοσιογράφους, διαφημιστές και πολιτικούς) των προηγούμενων δεκαετιών. Μέσα σε ένα-δυο χρόνια από σήμερα, το μεγαλύτερο, ικανότερο, διαδραστικότερο και πιο ρηξικέλευθο κομμάτι της τέχνης δε θα 'χει ανάγκη, δε θα 'ναι ανάγκη και ενδεχομένως δε θα καταδέχεται καν να περνάει μέσα από τις συμπληγάδες των γηραιών εκδοτικών καταστημάτων: θα φύεται απευθείας και δωρεάν στον διαδικτυακό απόκοσμο, ελεύθερο από κριτές και συμβόλαια, αλλά και δέσμο ταυτόχρονα –αλίμονο!– μιας αόρατης

φυλακής. Δυο κόσμοι χωριστά, δυο αντίπαλα στρατόπεδα, δυο ομάδες «αιωνίων» που θα ανταλλάσσουν παίκτες εσαεί: οι εκδότες θα αντλούν υλικό απ' αυτούς, και οι χαροκαμένοι αποτυχόντες θα αυτοκτονούν ηδονιστικά στη δυστοπία του Διαδικτύου.

Παραταύτα, η λογοτεχνία, η τέχνη, το όνειρο, δεν ξέρουν από τέτοια. Γεννιούνται (μια ζωή το κάνουν, και το ξέρουν καλά και περίκαλα) μέσα σε πυρωμένες καρδιές και μες στη μοναξιά. Απαιτούν κάτι (πολλά...) παραπάνω από ανακυκλωμένα σκουπίδια, παραδεδεγμένες αλήθειες, γκρίνια και φόβο μπας και χάσουμε όσα με κόπο αποκτήσαμε. Χρησιμοποιούν λάθη και μαχαιρώματα και νέους θεούς και γκρέμισμα των περίτεχνων αγαλμάτων και καινούργια λάθη. Αποφεύγουν την ευθεία οδό και δε βιάζονται. Προτιμούν το κακοσούλωπο νέο από το γηρασμένο καλό. Διαφορετικά, το

πρωτάθλημα διεξάγεται και θα εξακολουθεί να διεξάγεται στις πιο χαμηλές κατηγορίες, όπως πράγματι συμβαίνει, όσο κι αν νομίζουμε πως παίζεται εκεί ψηλά, στην άλφα. Μα, ούτως ή άλλως: ποιος έχει στ' αλήθεια ανάγκη απ' όλ' αυτά; ποιος έχει ανάγκη τον ανταγωνισμό και τους διαγκωνισμούς; Πάντα θα λείπει, πάντα θα μας λείπει λίγος έρωτας. Λίγος έρωτας ακόμη. Κι όσον κι αν έχουμε, ποτέ μα ποτέ δε θα 'ν' αρκετός. Η παραγωγή τέχνης, ο καθένας το ξέρει, είναι το όπιο, δηλαδή το φάρμακο, η παραμυθία, του αρρώστου και του μόνου. Μα η παραγωγή τέχνης ανέξοδης, που δόξα τω θεώ δε μας λείπει, είναι το placebo των μωρών. Ούτε από δαύτους έχουμε έλλειψη. Από αυτεπίγνωση όμως...

Κυριάκος Αθανασιάδης

ΑΠΟΛΕΣΘΕΝΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τις προάλλες η Μέρεντιθ Μπλουμ και ο Γκόρντον Μουρ πήγαν στο σταθμό Πεν για να μαζέψουν είκοσι τέσσερα κιβώτια με βιβλία από το Τμήμα Απολεσθέντων των Αστικών Συγκοινωνιών της Νέας Υόρκης. Τα βιβλία είχαν αφεθεί σε τρένα και λεωφορεία και σε σταθμούς του Μετρό. Η Μπλουμ και ο Μουρ εργάζονται στο Housing Works Bookstore Cafe, στην Οδό Κρόσμπι, που πουλάει βιβλία και δίσκους που τους τα έχει χαρίσει ο κόσμος για φιλανθρωπικό σκοπό. Η Μπλουμ είναι κοντή, μικροκαμωμένη και ξανθιά, με λεπτά χαρακτηριστικά, ο Μουρ είναι ψηλός και αδύνατος. Η Μπλουμ εργάζεται στο γραφείο του βιβλιοπωλείου και ο Μουρ βοηθά στις πωλήσεις μέσω Ίντερνετ. Οδήγησαν προς τα πάνω στην Όγδοη Λεωφόρο σε ένα δανεικό βαν.

Το μαγαζί Housing Works Bookstore Cafe συνήθως δε στέλνει τους δικούς του ανθρώπους να μαζεύουν τα βιβλία, περιμένουν να τους τα φέρει ο κόσμος. Λαβαίνουν 50 κιβώτια με βιβλία την ημέρα. Αν κάποιος τηλεφωνήσει, για παράδειγμα, και πει ότι πέθανε ο/η σύντροφός του και άφησε ένα σωρό ράφια με βιβλία, «προσπαθούμε να το συζητήσουμε προσεκτικά, για να μην καταλήξουμε με 50 κιβώτια με ρομάντζα», λέει η Μπλουμ. Ένας υπάλληλος από τις Αστικές Συγκοινωνίες, ο Ανάντ Πατέλ, είχε τηλεφωνήσει στο Housing Works Bookstore Cafe και είχε πει ότι μάζευαν βιβλία για ένα χρόνο και αναρωτιόταν αν τα ήθελαν.

Η Μπλουμ και ο Μουρ πάρκαραν στη γωνία Όγδοης Λεωφόρου και 33ης Οδού και πήγαν κάτω στο σταθμό του τρένου. Στο τέλος ενός μακρόστενου διαδρόμου ήταν μια πόρτα που έγγραφε